

Tjänsteskrivelse till kulturnämnden

Datum:
2021-10-18Diarienummer:
KTN-2021-00532Handläggare:
Helena Westin

Tillskapandet av historiskt centrum på Uppsala slott

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** godkänna framtaget koncept enligt föredragning, samt
2. **att** uppdra åt kulturförvaltningen att etablera föreslagen verksamhet.

Ärendet

Utifrån kommunfullmäktiges beslut om en satsning på utveckling av konstområdet i kommunen och uppdrag till kulturnämnden i ärendet *Utveckling av Uppsala konstmuseum, konsthallsverksamhet, historiskt centrum och slottsparken* föreslår kulturförvaltningen i föreliggande ärende ett koncept för utveckling av historiskt centrum på Uppsala slott. Inriktning i innehåll är slottets historia och kulturmiljö samt Uppsalas historia med fokus på stadsbyggnad och stadsmiljö. Uppsalas utveckling beskrivs utifrån viktiga aktörer som centralmakten, kyrkan och universiteten, men också utifrån betydelsefulla samhällsförändringar och företeelser under senare tid, såsom industrialiseringen och utveckling av infrastruktur, med bland annat näringslivet och arbetarrörelsen som viktiga aktörer. Historiskt centrum ska komplettera och samverka med befintliga museiverksamheter och relevanta organisationer vad gäller innehåll och verksamhet. Den vetenskapligt grundade berättelsen planeras få sin tillämpning i etablerade former för förmedling och museipedagogik genom utställningar, digitala förmedlingstekniker, visningar och guidade turer samt programverksamhet. Historiskt centrumets verksamhet baseras i slottet med utgångspunkt både i lokaler och i kulturmiljön. För att fånga upp förväntningar och önskemål, idéer och visioner från potentiella besökare och målgrupper planeras dialogvisningar av slottsmiljön. Målgrupp för verksamheten är

alla som bor, verkar vistas i eller besöker Uppsala. En viktig del i utvecklingen av ett historiskt centrum är samverkan och samordning med Uppsala konstmuseum och utvecklingen av ambulerande konstverksamhet samt delaktighet i processen kring satsningen på *Europeisk kulturhuvudstad 2029*.

Beredning

Ärendet har beretts av kulturförvaltningens avdelning Konst och kulturarv Uppsala.

Föredragning

Kommunfullmäktige beslutade i ärendet *Utveckling av Uppsala konstmuseum, konsthallsverksamhet, historiskt centrum och slottsparken* (KSN-2018-1069) att uppdra till kulturnämnden att till kommunstyrelsens förslag till *Mål och budget* återkomma med ett förslag hur Uppsala konstmuseums verksamhet kan utvecklas i befintliga lokaler samt ta fram ett koncept för ett historiskt centrum och för en ambulerande konsthallsverksamhet. Utvecklingen av slottsparken, som bland annat syftar till ökad tillgänglighet och attraktivitet, drivs av Stadsbyggnadsförvaltningen på uppdrag av Gatu- och samhällsmiljönämnden. Förvaltningarna avser att samarbeta kring detta.

I föreliggande ärende beskrivs konceptet och processen för att etablera ett historiskt centrum.

Bakgrund

Syftet med att inrätta ett historiskt centrum är att göra det möjligt för flera människor att ta del av slottets och Uppsalas historia, samt tillgängliggöra kulturmiljön i och kring slottet för bredare målgrupper.

Historiskt centrum föreslås vara en nod för berättelsen om slottets samt Uppsalas historia och framväxt. Historiskt centrum ska ge nycklar till slottet, samt stadens spår och miljöer. Det ger besökarna en ökad kunskap, förståelse och möjlighet att tolka de miljöer som de rör sig i. Från historiskt centrum ges också hänvisningar till andra museer, som till exempel Upplandsmuseet, och liknande verksamheter i Uppsala, där besökare kan ta del av andra, kompletterande och fördjupande, berättelser.

Ytterligare utgångspunkter för ett historiskt centrum är att verksamheten etableras i Uppsala slott samt att synergieffekter med Uppsala konstmuseum eftersträvas i drift och förvaltning.

Kulturförvaltningen tolkar innebörden av "historiskt centrum" som en museiliknande verksamhet, som använder till exempel utställningar, multimedia, digitala tekniker och förmedlingsmetoder, visningar, pedagogisk verksamhet och programverksamhet för att göra historia, kulturarv och kulturmiljö tillgänglig för allmänheten. Skillnaden mellan ett historiskt centrum och ett museum är att ett museum använder samlingar av objekt (föremål) som utgångspunkt för förmedlingen (International Council of Museums, ICOM:s definition). Uppsala kommun har inga egna samlingar av föremål, varför verksamheten i det historiska centret inte rubriceras, eller annonseras som ett museum.

Innehållsligt koncept

Den innehållsliga inriktningen för historiskt centrum är slottets historia och kulturmiljö, samt Uppsalas historia med fokus på stadsbyggnad och stadsmiljö. Konceptet och berättelsen ska grunda sig på vetenskaplig och vedertagen historieskrivning och – forskning, som tillämpats i till exempel antagna riksintressebeskrivningar för Uppsala. Uppsalas utveckling kommer att beskrivas utifrån viktiga aktörer som centralmakten, kyrkan och universiteten. Betydelsefulla samhällsförändringar och företeelser i senare tid, så som industrialiseringen och utveckling av infrastruktur under 1800- och 1900-talen, där näringslivet så väl som arbetarrörelsen är viktiga aktörer, skildras också. Berättelserna i historiskt centrum utgår från människans perspektiv och ger nycklar och ökad förståelse för den som rör sig och vistas i Uppsala, nu och framtiden. Ytterligare en dimension av upplevelsen kan finnas i gränssnitten mellan konstnärliga uttryck och kulturhistoria. Dessa dimensioner kan till exempel utforskas i fördjupande samarbeten mellan konstmuseets verksamhet, den offentliga konsten och historiskt centrum.

Den vetenskapligt grundade berättelsen planeras få sin tillämpning i etablerade former för förmedling och museipedagogik. Historiskt centrum kommer att arbeta i olika former och med olika typer av media, så som utställningar, multimediaspel, digitala tekniker till exempel VR (virtual reality) och AR (augmented reality), visningar och guidade turer, samt programverksamhet. De olika förmedlingsformerna utvecklas och genomförs med hjälp av modern beprövad teknik och metodik.

Lokaler

Historiskt centrum kommer att ha verksamheten baserad med utgångspunkt från slottet, både i lokaler och i kulturmiljön. Slottsmiljön är alltså både en utgångspunkt för berättandet, och en del av upplevelsen för besökarna. Autenticiteten i byggnaden (till exempel i slottskapellet) och möjligheten att på en begränsad yta ta del av miljöer präglade av olika tider, från 1500-talet fram till 1940-talet är en unik konkurrensfördel för historiskt centrum. Genom verksamheten ökas tillgängligheten till slottsmiljön och fler människor kommer att få möjlighet att besöka och ta del av slottets spännande och fascinerande historia.

Lokalkonceptet ska balansera verksamhetens funktionella krav, bevarandekraven från fastighetsägare och centrets verksamhet enligt ovan, samt ta hänsyn till ekonomiska förutsättningar. Lokalkonceptet tas fram i tät dialog och samarbete mellan kommunen och Statens Fastighetsverk.

Synergieffekter och samarbete eftersträvas i driften mellan Uppsala konstmuseum och historiskt centrum. Det kan gälla till exempel entré, reception, garderob, WC, shop, inlastning och frontpersonal.

Samverkan och gränssnitt med andra institutioner och organisationer

Historiskt centrum ska komplettera och samverka – inte konkurrera – med andra befintliga museiverksamheter och relevanta organisationer. Det gäller både innehåll och verksamhet.

Viktiga parter är till exempel Upplandsmuseet samt universitetens och Svenska kyrkans utställnings-, musei- och kulturarvsverksamheter. Andra betydelsefulla aktörer är näringsliv och enskilda entreprenörer, samt föreningar med verksamhet inom området, så som Uppsala industriminnesförening, Föreningen Uppsalaguiderna, hembygdsföreningar med flera.

Hur samverkan och samarbete ska och kan ske, tas fram i dialog och process som inleds under hösten 2021. Samarbete och samverkan kan till exempel handla om utbyte av kompetens, lån av föremål, fotografier och film, gemensam programverksamhet, visningar/guidade turer eller andra utvecklingsprojekt.

Dialog

För att fånga upp förväntningar och önskemål, idéer och visioner från potentiella besökare och målgrupper planeras dialogvisningar av slottsmiljön genomföras för olika målgrupper, med inledning hösten 2021.

I visningarna ingår ett moment där deltagarnas förväntningar och idéer fångas upp och ger inspel i den fortsatta utvecklingsprocessen.

Målgrupperna fångas upp och bjuds in via riktade inbjudningar till exempelvis organisationer och föreningar, kommunala verksamheter som skolor och äldreboenden, men också till den breda allmänheten.

Målgrupper

Verksamheten i historiskt centrum kommer att rikta sig till alla som bor, verkar eller vistas i Uppsala. Verksamheten kommer erbjuda en bredd av alternativa möjligheter till upplevelser, som kan intressera många. Historiskt centrum kommer att arbeta uppsökande för att olika målgrupper ska hitta till och nås av verksamheten. Insatser för specifika målgrupper är en del av utvecklingsarbetet.

Förväntade effekter

Berättelsen om Uppsalas historia i historiskt centrum kommer att ge fler ökad kunskap, förståelse och engagemang utifrån kulturmiljö och kulturarv, i utbyggnaden av Uppsala.

Fler förväntas besöka slottet och får ta del av dess historia och slottsmiljön blir mer levande genom publika verksamheter som når olika målgrupper och fler människor.

Ekonomiska konsekvenser

Enligt förslag till *Mål och budget 2022* föreslås kommunfullmäktige avsätta budget till tillskapande av historiskt centrum med en stegvis utökning mellan 2022-2024:

2022: 2 500 tkr
2023: 2 000 tkr
2024: 500 tkr

Beslutsunderlag

1. Tjänsteskrivelse

Kulturförvaltningen

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör